

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Cirkulärnr: 2005:68
Diariernr: 2005/1570
Handläggare: Ellinor Englund
Sektion/Enhet: Juridiska enheten
Datum: 2005-07-01
Mottagare: Kommunstyrelsen
Socialnämnd eller motsvarande
Rubrik: Ändringar i LVM och LVU m.m.

CIRKULÄR 2005:68

2005-07-01

Ellinor Englund

Kommunstyrelsen
Socialnämnd eller motsvarande

Ändringar i LVM och LVU m.m.

Riksdagen har efter förslag i propositionen Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m. beslutat om ändringar i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) som syftar till att stärka den enskildes rättssäkerhet och att förbättra kvaliteten i vården. I förekommande fall har beslut även fattats om motsvarande ändringar i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). (Se prop. 2004/05:123, bet. 2004/05:SoU15, rskr. 2004/05:271, SFS 2005:467-469).

Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2005.

Polisens befogenhet att besluta om omedelbart omhändertagande upphör

Det är endast socialnämnden och länsrätten som framöver har befogenhet att besluta om omedelbart omhändertagande enligt 13 § LVM. Polisens befogenhet upphör. Polisen kommer dock, genom en ny bestämmelse i polislagen (1984:387), även i framtiden ha befogenhet att gripa in för att säkerställa att ett beslut om omedelbart omhändertagande kan komma till stånd. Bestämmelsen (12 a § polislagen) innebär att en enskild får tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sjukhus om det finns skälig anledning anta att han eller hon skall omhändertas med stöd av 13 § LVM och nämndens beslut om sådant omhändertagande inte kan avvaktas med hänsyn till att det finns en överhängande och allvarlig risk för att den enskilde kommer till skada.

I lagens förarbeten (prop. 2004/05:123 s. 28) understryks att socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVM i dessa fall måste fattas skyndsamt och i princip i direkt anslutning till polisens omhändertagande enligt polislagen. En förutsättning är naturligtvis att LVM enligt nämndens bedömning är tillämplig. Regeringen förutsätter att socialnämnden och polisen gemensamt överenskommer om rutiner för hanteringen av dessa ärenden.

Sveriges Kommuner och Landsting

118 82 Stockholm, Besök: Hornsgatan 20
Tfn: växel 08-452 70 00, Fax: 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se

Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet i samverkan

Underställning till länsrätt och upphörande av beslut om omedelbart omhändertagande

15 § LVM ändras så att det klart framgår inom vilken tidsgräns ett beslut om omedelbart omhändertagande ska underställas rätten. Beslutet ska *utan dröjsmål och senast dagen efter beslutet* underställas länsrätten eller, om beslutet har fattats efter det att nämnden har ansökt om tvångsvård, den rätt som prövar frågan om vård. Om beslutet om omedelbart omhändertagande inte underställs länsrätten i tid upphör det automatiskt att gälla (18 a § LVM). Ett beslut om omedelbart omhändertagande upphör även automatiskt att gälla om ansökan om vård inte har gjorts inom en vecka från det att länsrätten meddelade beslut om att omhändertagandet ska bestå.

I en ny bestämmelse (18 b § LVM) klargörs att socialnämnden *genast* är skyldig att upphäva sitt eget beslut om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande. Avsikten med bestämmelsen är att säkerställa att en enskild inte ska behöva vara frihetsberövad längre tid än absolut nödvändigt.

Anmälningsskyldigheten skärps

Anmälningsskyldigheten skärps för de myndigheter och läkare som enligt 6 § LVM har en skyldighet att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att någon kan antas vara i behov av vård enligt LVM. I bestämmelsen läggs fast att anmälningsskyldigheten ska fullgöras *genast*. Innebörden är att anmälan ska göras så snart det överhuvudtaget är möjligt.

Bestämmelserna om kontaktmannaskap upphävs

Bestämmelserna om kontaktmannaskap i 8 § LVM har i praktiken inte längre fyllt någon funktion eftersom ansvarig handläggare av utredningen ofta är den person som också utses att vara kontaktman i LVM:s mening. Bestämmelserna i 8 § LVM upphävs därför och denna form av kontaktperson utmönstras ur lagstiftningen.

Syftet med vården förtydligas

Genom en ändring i 3 § LVM förtydligas bestämmelsen så att det klart ska framgå att syftet med tvångsvården är att genom *behövliga* insatser motivera till fortsatt vård. Med *behövliga* insatser avses motivations- och behandlingsinsatser i vid bemärkelse. Förutom insatser mot själva missbruket kan det enligt förarbetena vara frågan om åtgärder som tar sikte på den enskildes livssituation i stort, såsom arbete och bostad.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för inledande sjukhusvård

Vård enligt LVM ska enligt 24 § inledas på sjukhus ”om förutsättningarna för sjukhusvård är uppfyllda och det anses lämpligt med hänsyn till den planerade vården”. En stor del av denna vård, s.k. avgiftning, sker dock vid LVM-hemmen. Det har enligt regeringen aldrig varit lagstiftarens intention att LVM-hemmen mer eller mindre regelmässigt ska svara för en uppgift som landstingen har ansvar för. Att så har varit fallet har medfört en kostnadsövertäring från landstingen till kommunerna. Det är enligt regeringen rimligt att Statens institutionsstyrelse (SiS) tar ut en avgift av landstingen för detta uppdrag. Enligt 3 § förordningen (1996:610) med instruktion för Statens institutionsstyrelse finns den möjligheten. En förutsättning är emellertid att ett avtal har ingåtts mellan SiS och det enskilda landstinget om tillhandahållandet av tjänsten. Regeringen anser det angeläget att sådana avtal träffas.

Skärpt ansvar för verksamhetschefen vid sjukhusenhet

Genom ändringar i 24 § LVM klargörs att det är en *skyldighet* för verksamhetschefen vid en sjukhusenhet att hindra den omhändertagne från att lämna sjukhuset i avvaktan på att denne kan överföras till ett LVM-hem. Vidare klargörs att denna skyldighet inte förutsätter att den omhändertagne tagits in på sjukhus för slutenvård; det räcker att den omhändertagne *vistas* vid en sjukhusenhet för sådan vård.

Skyldigheten att vidta åtgärder för att hindra en patient från att lämna sjukhuset bör enligt lagens förarbeten i första hand innebära att patienten via motiverande samtal förmås kvarstanna på avdelningen. Kvarhållningen bör ske under kortast möjliga tid och under former som inte äventyrar patientsäkerheten och som är etiskt godtagbara.

Stärkt samarbete mellan socialtjänsten och LVM-vården

Samarbetet mellan SiS och socialtjänsten stärks genom regeringens satsning ”Ett kontrakt för livet”. Satsningen innebär bland annat en förstärkning av LVM-vården genom att socialtjänstens kostnad för vård i annan form enligt 27 § LVM i vissa fall reduceras. En förutsättning för en reduktion är att socialnämnden och SiS, i samråd med den enskilde, på ett tidigt stadium träffar en överenskommelse om vilka insatser som ska vidtas, både i LVM-vården och därefter, samt att vården avslutas och utvärderas gemensamt (prop. 2004/05:123 s. 25-26 och 39-41 samt prop. 2004/05:1).

Regeringen har inte ansett att det behövs någon ytterligare reglering för att stödja satsningen.

Bestämmelsen om anmälan till Statens institutionsstyrelse upphävs

Bestämmelsen i 29 § LVM som innebär att föreståndaren för ett LVM-hem ska meddela SiS när vård i annan form inte kommit till stånd efter tre månader, upphävs. SiS och dess institutioner utgör en sammanhållen myndighet. Frågan får därför istället regleras i SiS arbets- och delegationsordning.

Särskilda befogenheter – proportionalitetsprincipen

I 36 a § LVM och i 20 a § LVU lagfästs att tvångsåtgärder enligt 32-35 §§ LVM och 15-15 c §§ samt 17-19 §§ LVU endast får användas om de står i rimlig proportion till syftet med vården – en proportionalitetsprincip. Proportionalitetsprincipen är inte tillämplig på omhändertagande av sådan egendom som avses i 31 § LVM. Detta följer av att omhändertagande av sådan egendom ska vara obligatorisk – se nedan.

Proportionalitetsprincipen innebär att skälen för att vidta en tvångsåtgärd inom ramen för vården enligt LVM eller LVU ska ställas i relation till de olägenheter ingripandet innebär för den enskilde i fråga bland annat om dennes självbestämmande och integritet. Det betyder att en tvångsåtgärd ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden och den nytta som tvångsåtgärden kan ha för den enskilde klienten. Om syftet med tvångsåtgärden kan tillgodoses genom någon mindre ingripande åtgärd, ska den åtgärden väljas.

Provtagning vid misstänkt alkohol- eller drogpåverkan

Genom en ändring i 32 a § LVM införs en bestämmelse som innebär att skyldigheten för den enskilde att lämna blod-, urin- eller utandningsprov utvidgas något. Den enskilde är genom ändringen skyldig att lämna sådana prov när som helst under vistelsen vid LVM-hemmet och inte som tidigare enbart vid ankomsten till LVM-hemmet och i samband med vård i annan form enligt 27 §. En förutsättning för att provtagning ska kunna ske är att det finns en misstanke om att den enskilde är påverkad av något otillåtet preparat.

I LVM-hemmets dokumentation av åtgärden ska orsaken till misstanken samt resultatet av provet framgå.

Omhändertagande av otillåten egendom

I 31 § LVM och 16 § LVU införs en *skyldighet* att omhänderta sådan egendom som påträffas vid LVM- eller LVU-hem och som enligt lagstiftningen är förbjuden att inneha där.

Regeringen understryker att ett ingripande med tvång mot en enskild är ett stort ingrepp i dennes integritet. Samhället har därigenom tagit på sig ett särskilt ansvar för vårdens kvalitet, och för att minimera inslag som kan inverka menligt på vården och dess genomförande. Därför införs en skyldighet att omhänderta egendom som kan vara till men för vården eller störa ordningen vid hemmet. I dokumentationen av åtgärden ska det framgå vad som har omhändertagits samt, om det är fråga om föremål som inte ska förverkas, när och hur de ska återlämnas till ägaren.

Befogenhet att fatta beslut

Föreståndarens beslutanderätt enligt LVM och LVU upphävs och i stället tillkommer beslutsbefogenheterna SiS. SiS och dess institutioner utgör *en* sammanhållen myndighet och SiS får därför i stället i sin arbets- och delegationsordning reglera vem som har rätt att fatta beslut på myndighetens vägnar i olika frågor.

Uppföljning och utvärdering

Genom nya bestämmelser i LVM (30 a §) och LVU (14 a §) får SiS en lagfäst skyldighet att följa upp verksamheten. Denna uppföljning ska avse såväl vårdtiden som tiden efter avslutad vård. Genom att göra uppföljningen till en lagstadgad skyldighet kommer inhämtade uppgifter att omfattas av sekretess enligt 7 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100). För att SiS ska kunna fullgöra skyldigheten att följa upp vården av sina klienter måste SiS kunna hämta in sekretessbelagda uppgifter om enskilda klienter från socialnämnden och detta även efter vårdtidens slut. En sekretessbrytande regel om detta införs därför i de nya bestämmelserna.

Möjligheten att få ut sekretessbelagda uppgifter får enligt förarbetena (prop. 2004/05:123 s. 49) inte innebära att hela akter eller journaler lämnas ut, utan endast de uppgifter som är relevanta för uppföljningen. Inhämtade uppgifter får endast användas i uppföljningssyfte, och de ska förvaras på ett sådant sätt att de skyddas från obehörig insyn.

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av Ellinor Englund, Juridiska enheten, tfn 08-452 75 46.

Sveriges Kommuner och Landsting
Juridiska enheten

Lena Dalman

Ellinor Englund